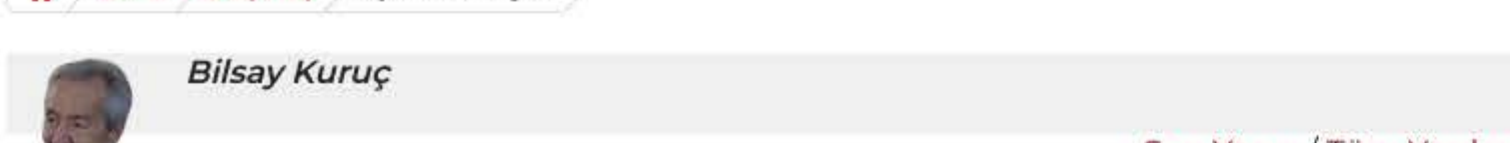

Yazarlar

Günün Köşe Yazıları Spor Konuk Yaşam Tüm Yazarlar

[Yazarlar](#) [Silkay Kılınc](#) [Köy Enstitülerinin gücü](#)

Bilsay Kuruç

Son Yazısı / Tüm Yazıları

Köy Enstitülerinin gücü

25 Nisan 2022 Pazartesi

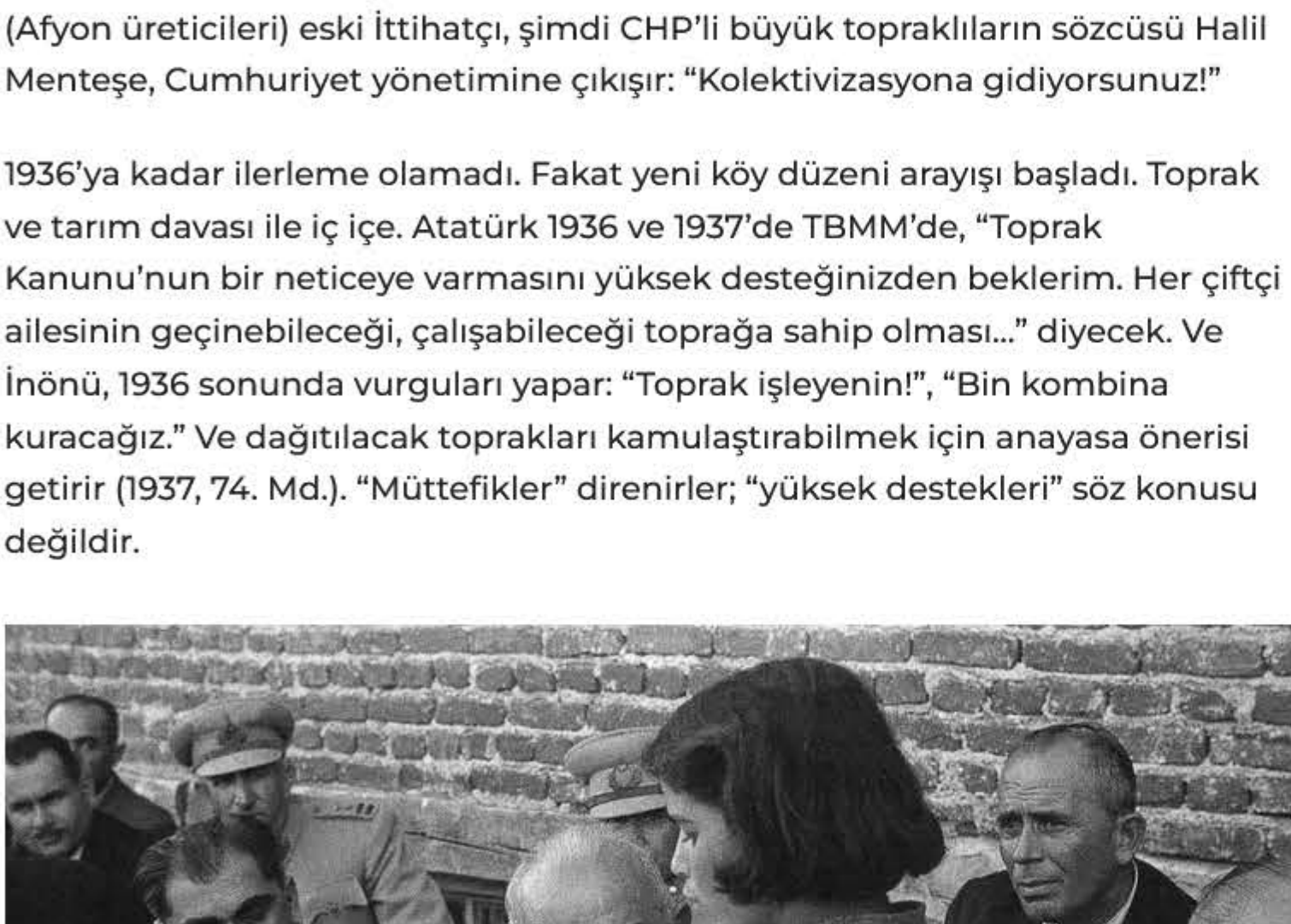
Toplumların değişik "tarih zamanlar" içindeki mücadeleleri demokratik devrimi öğretebilir. Mustafa Kemal, Mudanya Mütarekesi ile "sivil siyaset yolu"nu açtı. Lozan'dan geçerek toplumu Cumhuriyete ulaştırdı. 20. yüzyıla ayak basıldı. Böyün bir demokratik devrimdi; geri kalmışlığın katılmışmış kalın kabuğunu kıracaktı.

Cumhuriyet, 13 milyonluk basit köylüler ülkesinde kuruldu. Sadece basit tarım yapabiren, "kerpicinin içinde" yaşayan köylüler. Mustafa Kemal'in ilk sözü: "Müstahsil (üretici) köylü efendimizdir!". İşin özünü söylüyor: Köylü'yü "kerpicinden" çıkararak çiftçi yapabilmek. Köy, toprak, tarımın iç içe bir bütün olduğunu bilerek ilerleyebilmek.

Köylüler (büyük kitle) güçsüzdür. Gücün sahipleri büyük topraklılar, eşraf, tüccardır. Ekonomide, siyasette büyük farkla öndedirler, müttetikler. Cumhuriyet 1924'te Köy Kanunu'nu çıkarıyor, köy konusunu istiyor. Ancak, duyulan ses, büyük topraklıların, zengin çiftçininkidir. Osmanlı'dan devralınan (onun Bizans'tan aldığı) prekapitalist rejimde ortakçı, yarıcı, maraba, toprak işçisi vardır. Sessizdirler.

Cumhuriyet, 1927 ve 1929'un yasaları ile toprak dağıtma adımı atar. "Müttefikler" tepkilidir. 1932'de "eşitlikçi" bir kooperatif modeli getirince (Afyon üreticileri) eski İttihatçı, şimdi CHP'li büyük topraklıların sözcüsü Halil Menteşe, Cumhuriyet yönetimine çıkarır: "Kolektivizasyona gidiyorsunuz!"

1936'ya kadar ilerleme olmadı. Fakat yeni köy düzeni arayışı başladı. Toprak ve tarım davası ile iç içe. Atatürk 1936 ve 1937'de TBMM'de, "Toprak Kanunu'nun bir neticeye varmasını yüksek desteğinizden beklerim. Her çiftçi ülkesinin geçinebileceği, çalışabileceği toprağa sahip olması..." diyecek. Ve İnönü, 1936 sonunda vurgulu yapıyor: "Toprak işleyeni!", "Bin bembina kuracağız." Ve dağıtılacak toprakları kamulaştırabilmek için anayasa önerisi getirir (1937, 74. Md.). "Müttefikler" direnirler; "yüksek destekleri" söz konusu değildir.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç, bir öğrenciyle

KILAVUZ

Köye "kılavuz"la girilecektir. 1937'de Saffet Arıkan'ın getirdiği Köy Eğitmeni öncüdür. Büyük adım ise 17 Nisan 1940'tır: Köy Enstitüleri. Kılavuz, Enstitü öğretmenidir. Çizgi, kişinin köylülüğünü yadsımsızın üretimin özgürleştirici damarını kavraması, geliştirmesidir. Ve insanlığın ortak değerlerini özümsemesidir. Bu büyük iddiadır. Köylü kendi potansiyelini keşfederek toplumu dönüştürme iradesine erişecektir. İddianın sahibi üç kişidir: İnönü, Bakan Hasan Âli Yücel ve Genel Müdür İsmail Hakkı Tonguç. Tonguç, tasarımcı, mimar, başöğretmen, usta, hatta işçidir. Müstesna bir belgecedir. Öğretmen, mimar, başöğretmen, usta, hatta işçidir. Müstesna bir belgecedir. Öğretmen, mimar, başöğretmen, usta, hatta işçidir. Müstesna bir belgecedir. Öğretmen, mimar, başöğretmen, usta, hatta işçidir. Müstesna bir belgecedir.

İlk adımda 14 Enstitü kuruldu. Hedef 22 oldu. Enstitülerde eğitim üzerine yazılanlara değinmiyorum. Bilinenler yeterlidir. Tonguç'un gözünden izleyebilirsek, Cumhuriyetin erişmek istediği, demokratik devrim dediğimiz aşamaları tanımlayabiliriz. Yok, Cumhuriyetin "iç mücadelesi"nde somutlaşan demokratik devrim aşamalarını görmezlikten gelirse, olup bitenlerin anlatımı sıradanlaşır, tek tük şeyler halini alır.

1942'yi anlayabilmeyiz. Enstitü hareketi mesafe almıştır. Fark edilmeyen bir güç yaratmıştır. Gücü büyütme zamanı gelmiştir. 19 Haziran'da 4274 sayılı "Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Yasası" geliyor. (80. yılındayız) Bu, Cumhuriyetin köye egemen olabilmesinden, büyük bir tarihsel atımdan önceki fotoğraf gibidir. Yasa ile okul, köyün merkezi olmaktadır. "Kılavuz" köy halkını yetiştirecek, sorunlarını çözebilecektir. Kooperatifleri kurabiliyor. Çalışan köylü için, antikçağdan beri dünyasında olmayan şey, ödüllendirme geliyor. Yurttaşlığa büyük adım. "Müttefikler" bunların ne demek olacağını anlamışlar mı? Hem de nasıl! Prekapitalist dokunun sürdürülmesi onlar için "hayat memat"tır. Savaşacaklardır.

DEVİRİMİN İKİNCİ AYAĞI

1940 Yasası'na iki kişi "Evet" oyu vermişti; 150 kişi oy kullanmamıştı. Bu "Hayır" demektir. 1942'de 252 kişi "evet" oyu verdi; 177 kişi "yok"tu. Görüşmelerde kıyasıya direnmışlerdi. (Ayrıntıları, özellikle hangi maddelerde direndiklerini okuyunuz. Öğrenmek lazım.) Artık Enstitü'yü kapsayan fakat aşan büyük bir adımla mücadele alanına giriyoruz. Gerçekte, sınıfsal muharebe alanına. 20 Temmuz'da İnönü, Tonguç'u alarak Enstitü ve köy "seferleri"ne başlıyor: Eskişehir, Sivrihisar, Mahmudiye, Hamidiye, Konya, Karapınar, İvriz, Ereğli, Bor, Aksaray, Koçhisar ve Ankara Gölbaşı. (Kitaptaki bilgiler aydınlatıcıdır.)

Gölbaşı'nda İnönü'yü karşılayan CHP'nin yeni Genel Sekreteri Memduh Şevket Esendal, Tonguç'u arabasına aldı. "Ne gezdirip duruyorsun bunu köy köy. Yarın bizim söylediklerimize, raporlarımıza inanmayacak!" dedi. "Bu" İnönü'ydü! Tonguç, partideki güç yapısının uzaktan göründüğü gibi olmadığını, mücadelede İnönü'nün karşısındaki gücün mertebesini artık en iyi kavrayan kişiydi. Birlikte yaptıkları "seferler"de İnönü'nün kurgusunu kavriyordu. Bir kurmaylık. Garp Cephesi Komutanı kimliğiyle kurgulamış gibi: Yözürtülür. Bir kurmaylık. Garp Cephesi Komutanı kimliğiyle kurgulamış gibi: Yözürtülür. Bir kurmaylık. Garp Cephesi Komutanı kimliğiyle kurgulamış gibi: Yözürtülür. Bir kurmaylık. Garp Cephesi Komutanı kimliğiyle kurgulamış gibi: Yözürtülür.

Devami geliyor. Temmuzda Başbakan Refik Saydam ölür. Yehne Şükrü Saracoğlu geçer. Tarım Bakanlığı'na Şevket Raşit Hatipoğlu gelir. Cumhuriyetin en kayda değer Tarım Bakanı. O da Tonguç gibi, Almanya'da (ve Fransa'da) okumuş, doktora yapmış, Anadolü'yü karış karış gezmiştir. Köylü'yü tanıması, toprak ve tarım davasını der edinmiştir. 20 Ağustos'ta İnönü'nün Tonguç'la başlayan "sefer"inde o da vardır. Kayseri, Sarımsaklı, Pazarören, Bünyan, Sivas, Yıldızeli, Tokat, Turhal, Ladik, Samsun ve dönüş. Dönüşte, trende Tonguç'u ve Hatipoğlu'nu toplantıya çağırıyor. Yollarda, köylerde onlarla daha önce konuştuklarını "harekât" hedefi olarak söylüyor. Enstitü sayısı 60'a çıkarılmalı ve 200 bin tarımcı (çiftçi) yetiştirme hazırlığı yapılmalı! Tonguç, İnönü'yü özel merakla izliyor. Büyük toprak sahiplerine, topraksız köylülerin durumuna tepkisini not ediyor. Ve demokratik devrimin "ikinci ayağı"ni ("ikinci demun" de diyebiliriz) tekrar ediyor: Toprak davası gelecektir. Garp Cephesi Komutanı sanki bir "kıskaç harekâtı" tasarlamıştır: Kıskaçın bir ayağında Köy Öğretmeni'nin Enstitüsü, öbür ayağında Atatürk'ün özlemi olan "müstahsil köylü", yani, topraklandırılarak doğacak olan çiftçi (iki yüz bin tarımcı).

'BİRKAÇ TÜMENİM OLSA'

Mücadelenin siyasi söylemi, duyurusu kasım ayında İnönü'nün TBMM konuşmasındır: "...Cumhuriyet hükümetlerinin sarf ettikleri gayretlere iki sene den beri cemiyetimiz tarafından hiç yardım edilmemiştir... Bulanık zamanı bir daha ele geçmez fırsat sayan eski bataklık çiftlik ağası ve elinden gelse teneffüs ettığımız (soluduğumuz) havayı ticaret metai (nesneleri) yapmaya yeten den gözümlü (doymuş) vurguncu tüccar ve bütünü bu sınıktıları politika ihtirasları için büyük fırsat sanan ve hangi yabancı milletin hesabına çalıştığı belli olmayan birkaç politikacı büyük bir milletin bütün hayatına küstah bir surette kundak koymaya çalışmaktadırlar." Sınıfsal "blok" tablosu baktak değil mi?

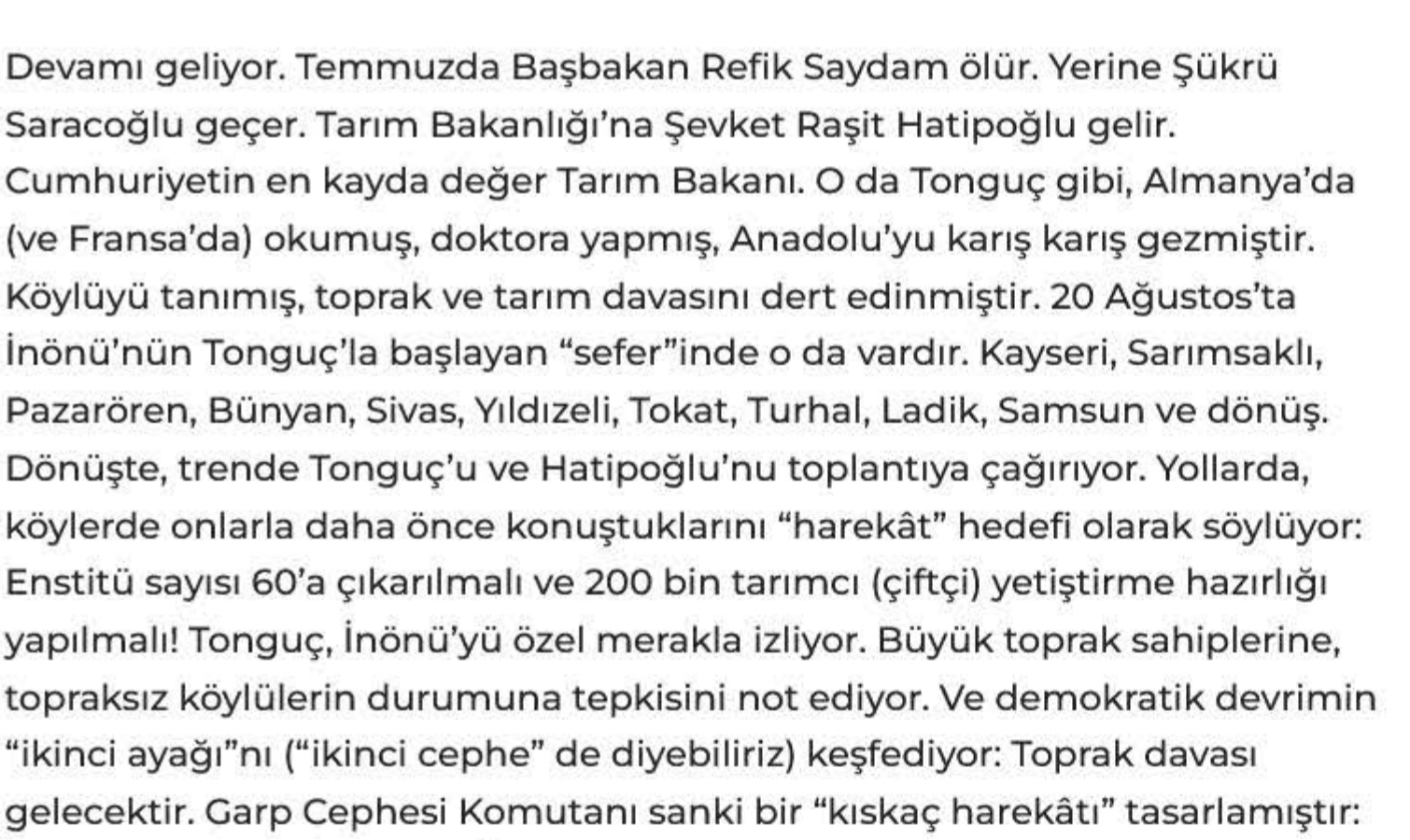
1943'ün "seferleri" nisanda başlayacak. Savaştepe, Kızıllı, Gönen, Aksu. Enson, eylülde Erzurum, Pulur, Kars, Cilavuz, Trabzon. Ve Beşikdüzü'nde Enstitü öğrencileri motorla açılmış, türkü söyleyip ağ çekiyorlardı. İnönü, Tonguç'la yan yana oturarak bir motora biniyor, giderken kolunu sıkıyor, tutarıyor. Şöyle diyor: "Elimde bunlar! Askibi benimler birkaç: Birkaç ölsün, Birkaç ölsün, Birkaç ölsün!" Demek ki 50 bin kişi bile yok! Esendal'ı bilmez mi? Yanı başında. Çoğunluk o tarafa ve eldeki malzeme bu. Bir demokratik devrim hamlesi, ortaçağ yapılarının tasfiyesi için bir "minimum gücü" istiyor. Çünkü ortaçağ ile hesaplaşma büyük olacaktır. Ve öyüm oldu.

Daha önce Tonguç, "60 Enstitü, 200 bin çiftçi" hedefi için kapsamlı bir çalışma yapmıştı. Bakan Yücel'le de uzun uzun görüştüler. Proje, kaptalarının çok üzerindeydi. Ne devlet yapısından uziler ne de parti destek olurdu. Gerçek bu idi. İnönü'yü gittiler. "Olamayacak" dediler. Kitap şöyle yazıyor: "Tonguç, onun yanıtını yaşamı boyunca unutmayacaktı: 'İleride çok pişman olacaksınız. Savaştan sonra bu işlerin hiçbirini bize yaptırılmayacaklardır. En önemli olanağı kaçırıyorsunuz' demişti." Tarih henüz 1942 idi. "Savaştan sonra" deyişi yaptığı kurguyu açıklıyor.

"Biz" ve "Bize yaptırmayacak olanlar". Açık değil mi? Enstitüler için İnönü'ye "Bu komünist yuvalarını ne zaman kapatacağın?" diyen Mareşal'den valilere, kaymakamlara kadar eskime bir kadronun katı tutumu ve devrimciliği 1930'ların ortalarında eskimeye başladığını, bütünü servet şekillerinde de kabul etmek lazımdır. O zaman bunun ismine başka bir şey derler." F. F. Düşünel: "Çiftçi diye bir sınıf vücuda getiriyoruz. Bizim hukuki bünaneyi uygun mudur? Uygun değildir. Memleketin gelecekteki yönetimine zararları olabilir mi? Olabilir. Çünkü memlekette bir sınıf bilincinin oluşması muhtaç olduğumuz siyasal dengeyi yarın bozabilir."

Ve Cumhuriyette de yaşasa, bir ortaçağ rejiminin toprak mülkiyeti sahibi için, en üstün değer in "Mülkiyet olduğunu anlayabilmemizi irticacı biçimde anlatırsa Emin Sazak: "Acaba bu adamları (büyük topraklılar) ortadan kaldırmak memleketin gelişmesi için faydalı mıdır? O adamlardır ki Millî Mücadele'nin ilk günlerinden beri Garp Cephesi Kumandanı 100 vagon oğul verin der, yetiştirir... Bakanımızın tasfiyeye layıkız dediği o ağaları yok mu, doğulu askerler, senin Millî Mücadele'ni benim gönderdiğim ekmele yaptı, diyor! Cumhuriyet en ileri menziline ulaşamadı. Bağimsiz 1945'te Mustafa Kemal'in "müstahsil köylü"sü doğamadan öldü. Köy öğretmeni çiftçi 1935'ten sonra yalnızdır. Ortaçağ toprak rejiminden güç alarak "yeni siyaset" için sahneye çıkarlar, "kılavuz"un güçsüzleştiğini iyi görmüşlerdir. İttifaklarının gücünü artık Enstitü'yü yıkıma getirecekleri. Deri kalmışların kalın kabuğu kırılmadı, biraz daha kalınlaştı. Demokratik devrimden kalan boşlukta karşıdevrim filizlenmeye başladı.

Dr. Engin Tonguç, kitabında, babasının yaşamı boyunca, İnönü aleyhinde konuşan olursa hemen susturduğunu yazıyor. Acaba neden?

Toprakla içiçe bir yaşam süren Köy Enstitülü çocuklar.

GERİCİLİĞİN KALIN KABUÇU

Türkiye kendini savaşın "kıyamet"inden korumuş ama beş yıl boyunca büyük bir orduyu silah altında tutmak zorunda kalmıştır. Köydeki üretici orduda tüketici olmuştur. Savaş biterken tarlaya dönüş eski düzene dönmüş mü olacaktır? Yoksa o köylü toprağa kavuşup çiftçi kimliği mi kazanacaktır? Tarım Bakanı Hatipoğlu, 17 Ocak 1945'te "Çiftçiye Toprak Dağıtılması ve Çiftçi Ocakları Kurulması" tasarısını getiriyor. Demokratik devrimin ikinci ayağı (cephesi).

Hakkıyla tarım yapmak üzere toprakta yeni mülkiyet getiriyor. Merkeze "Bağımsız Çiftçi"yi (Çiftçi Ocaklarını) yerleştiriyor. Ona 30'dan 500 dönüme kadar toprak veriyor. Ortakçı, yarıcı, maraba tarihe karışacak. Büyük topraklılar tarım yapmak istiyorlarsa 500'den 5000 dönüme kadar ekim yapabilirler. Ekmezlerse, o topraklar da kamulaştırılarak bağımsız çiftçiye verilecektir. Köyde aydınlanan çiftçi, toprakta Cumhuriyetin gerçek tarım ajanı olacaktır. İnönü ile Hatipoğlu'nun tarihe geçecek hamlesidir.

'SOVYET ÖZELLİĞİ'

Usulen, tasarı önce Muhtelit Encüme (Karma Komisyon) geldi. Çoğunluk tasarıya karşı idi. Hatipoğlu geniş hazırlığını, uyguluca için "ayrı bir teşkilat" kurulmasını açıkladı. "Yalçın hakikat şudur: Çiftçi dediğimiz insanlar topraksızdır. Toprakları yetmemektedir. Bu davayı halledelim arkadaşlar. Bu yurtdiçinde toprağı yetemeyen çiftçi ve topraksız çiftçi bulundukça her şey zarar görür. Kundaklanmış kanun işe yaramaz" dedi. Komisyon sözcüsü ise Adnan Kunderes'ti!

Uzatmayalım. Tasarı köy-toprak-tarım rejiminin fiili sahipleri için ürkütücüydü. Ortaçağdan gelen "statü"leri sona erecekti. İnandırıcı tezleri yoktu. Ancak, çoğunluk sağlayacak taktikleri ve "komünizm geliyor" yöntemleri vardı.

KARŞİDEVİRİM

Emin Sazak: "Rusya'da da aynen böyle olmuştur. Kolektif şirket diye başlamıştır, halk da mecbur olmuştur. Aynen tabikati budur." Recai Gürel: "Tasarının dışarıda akisleri bambaşkadır. Bilhassa ocağ meselesi... Diyorlar ki acaba hükümet sola mı kayıyor? Tüccarlar da acaba bizim elimizde mülkleri de taksim edecekler mi diye soruyor." Feridun Fikri Düşünel: "Nereye gidiliyor? Yalnız toprak mülkiyetine değil, mülkiyet prensibine ait niteliktedir." Adnan Menderes: "Çiftçiliği özel meslek saymaktaki maksat nedir? Yüksek komisyonunuz buna lüzum olmadığını ifade etmiştir. Toprak kiralamanın, ziraat amelesini tamamen ortadan kaldırmak, toprağı bizzat işletmek, toprağı kökünden kamulaştırmak Sovyet toprak rejiminin belirgin özellikleridir." Atif Bayındır: "Kullanımda sınırı kabul edersek, bütünü servet şekillerinde de kabul etmek lazımdır. O zaman bunun ismine başka bir şey derler." F. F. Düşünel: "Çiftçi diye bir sınıf vücuda getiriyoruz. Bizim hukuki bünaneyi uygun mudur? Uygun değildir. Memleketin gelecekteki yönetimine zararları olabilir mi? Olabilir. Çünkü memlekette bir sınıf bilincinin oluşması muhtaç olduğumuz siyasal dengeyi yarın bozabilir."

Ve Cumhuriyette de yaşasa, bir ortaçağ rejiminin toprak mülkiyeti sahibi için, en üstün değer in "Mülkiyet olduğunu anlayabilmemizi irticacı biçimde anlatırsa Emin Sazak: "Acaba bu adamları (büyük topraklılar) ortadan kaldırmak memleketin gelişmesi için faydalı mıdır? O adamlardır ki Millî Mücadele'nin ilk günlerinden beri Garp Cephesi Kumandanı 100 vagon oğul verin der, yetiştirir... Bakanımızın tasfiyeye layıkız dediği o ağaları yok mu, doğulu askerler, senin Millî Mücadele'ni benim gönderdiğim ekmele yaptı, diyor! Cumhuriyet en ileri menziline ulaşamadı. Bağimsiz 1945'te Mustafa Kemal'in "müstahsil köylü"sü doğamadan öldü. Köy öğretmeni çiftçi 1935'ten sonra yalnızdır. Ortaçağ toprak rejiminden güç alarak "yeni siyaset" için sahneye çıkarlar, "kılavuz"un güçsüzleştiğini iyi görmüşlerdir. İttifaklarının gücünü artık Enstitü'yü yıkıma getirecekleri. Deri kalmışların kalın kabuğu kırılmadı, biraz daha kalınlaştı. Demokratik devrimden kalan boşlukta karşıdevrim filizlenmeye başladı.

Dr. Engin Tonguç, kitabında, babasının yaşamı boyunca, İnönü aleyhinde konuşan olursa hemen susturduğunu yazıyor. Acaba neden?

Toprakla içiçe bir yaşam süren Köy Enstitülü çocuklar.

GERİCİLİĞİN KALIN KABUÇU

Türkiye kendini savaşın "kıyamet"inden korumuş ama beş yıl boyunca büyük bir orduyu silah altında tutmak zorunda kalmıştır. Köydeki üretici orduda tüketici olmuştur. Savaş biterken tarlaya dönüş eski düzene dönmüş mü olacaktır? Yoksa o köylü toprağa kavuşup çiftçi kimliği mi kazanacaktır? Tarım Bakanı Hatipoğlu, 17 Ocak 1945'te "Çiftçiye Toprak Dağıtılması ve Çiftçi Ocakları Kurulması" tasarısını getiriyor. Demokratik devrimin ikinci ayağı (cephesi).

Hakkıyla tarım yapmak üzere toprakta yeni mülkiyet getiriyor. Merkeze "Bağımsız Çiftçi"yi (Çiftçi Ocaklarını) yerleştiriyor. Ona 30'dan 500 dönüme kadar toprak veriyor. Ortakçı, yarıcı, maraba tarihe karışacak. Büyük topraklılar tarım yapmak istiyorlarsa 500'den 5000 dönüme kadar ekim yapabilirler. Ekmezlerse, o topraklar da kamulaştırılarak bağımsız çiftçiye verilecektir. Köyde aydınlanan çiftçi, toprakta Cumhuriyetin gerçek tarım ajanı olacaktır. İnönü ile Hatipoğlu'nun tarihe geçecek hamlesidir.

'SOVYET ÖZELLİĞİ'

Usulen, tasarı önce Muhtelit Encüme (Karma Komisyon) geldi. Çoğunluk tasarıya karşı idi. Hatipoğlu geniş hazırlığını, uyguluca için "ayrı bir teşkilat" kurulmasını açıkladı. "Yalçın hakikat şudur: Çiftçi dediğimiz insanlar topraksızdır. Toprakları yetmemektedir. Bu davayı halledelim arkadaşlar. Bu yurtdiçinde toprağı yetemeyen çiftçi ve topraksız çiftçi bulundukça her şey zarar görür. Kundaklanmış kanun işe yaramaz" dedi. Komisyon sözcüsü ise Adnan Kunderes'ti!

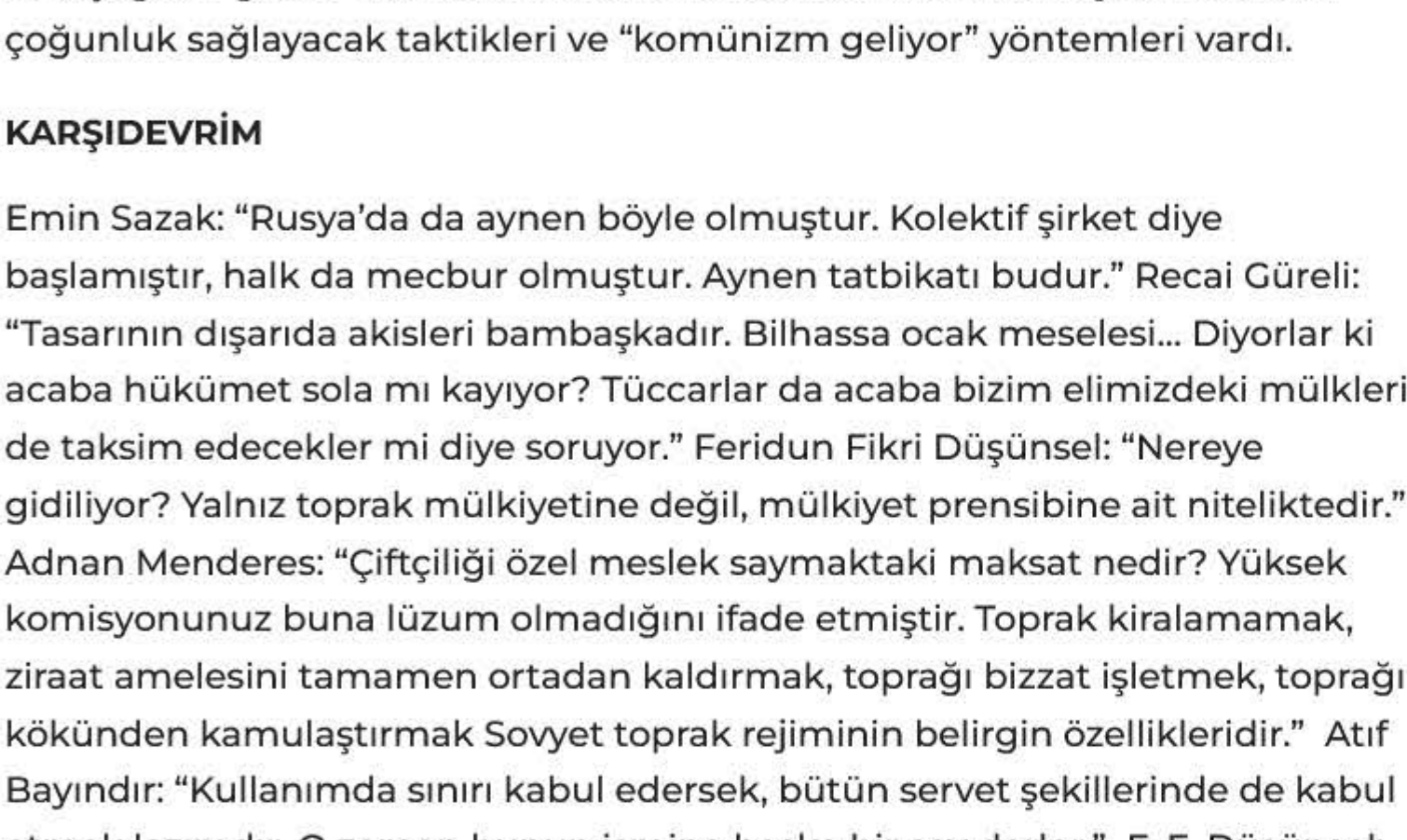
Uzatmayalım. Tasarı köy-toprak-tarım rejiminin fiili sahipleri için ürkütücüydü. Ortaçağdan gelen "statü"leri sona erecekti. İnandırıcı tezleri yoktu. Ancak, çoğunluk sağlayacak taktikleri ve "komünizm geliyor" yöntemleri vardı.

KARŞİDEVİRİM

Emin Sazak: "Rusya'da da aynen böyle olmuştur. Kolektif şirket diye başlamıştır, halk da mecbur olmuştur. Aynen tabikati budur." Recai Gürel: "Tasarının dışarıda akisleri bambaşkadır. Bilhassa ocağ meselesi... Diyorlar ki acaba hükümet sola mı kayıyor? Tüccarlar da acaba bizim elimizde mülkleri de taksim edecekler mi diye soruyor." Feridun Fikri Düşünel: "Nereye gidiliyor? Yalnız toprak mülkiyetine değil, mülkiyet prensibine ait niteliktedir." Adnan Menderes: "Çiftçiliği özel meslek saymaktaki maksat nedir? Yüksek komisyonunuz buna lüzum olmadığını ifade etmiştir. Toprak kiralamanın, ziraat amelesini tamamen ortadan kaldırmak, toprağı bizzat işletmek, toprağı kökünden kamulaştırmak Sovyet toprak rejiminin belirgin özellikleridir." Atif Bayındır: "Kullanımda sınırı kabul edersek, bütünü servet şekillerinde de kabul etmek lazımdır. O zaman bunun ismine başka bir şey derler." F. F. Düşünel: "Çiftçi diye bir sınıf vücuda getiriyoruz. Bizim hukuki bünaneyi uygun mudur? Uygun değildir. Memleketin gelecekteki yönetimine zararları olabilir mi? Olabilir. Çünkü memlekette bir sınıf bilincinin oluşması muhtaç olduğumuz siyasal dengeyi yarın bozabilir."

Ve Cumhuriyette de yaşasa, bir ortaçağ rejiminin toprak mülkiyeti sahibi için, en üstün değer in "Mülkiyet olduğunu anlayabilmemizi irticacı biçimde anlatırsa Emin Sazak: "Acaba bu adamları (büyük topraklılar) ortadan kaldırmak memleketin gelişmesi için faydalı mıdır? O adamlardır ki Millî Mücadele'nin ilk günlerinden beri Garp Cephesi Kumandanı 100 vagon oğul verin der, yetiştirir... Bakanımızın tasfiyeye layıkız dediği o ağaları yok mu, doğulu askerler, senin Millî Mücadele'ni benim gönderdiğim ekmele yaptı, diyor! Cumhuriyet en ileri menziline ulaşamadı. Bağimsiz 1945'te Mustafa Kemal'in "müstahsil köylü"sü doğamadan öldü. Köy öğretmeni çiftçi 1935'ten sonra yalnızdır. Ortaçağ toprak rejiminden güç alarak "yeni siyaset" için sahneye çıkarlar, "kılavuz"un güçsüzleştiğini iyi görmüşlerdir. İttifaklarının gücünü artık Enstitü'yü yıkıma getirecekleri. Deri kalmışların kalın kabuğu kırılmadı, biraz daha kalınlaştı. Demokratik devrimden kalan boşlukta karşıdevrim filizlenmeye başladı.

Dr. Engin Tonguç, kitabında, babasının yaşamı boyunca, İnönü aleyhinde konuşan olursa hemen susturduğunu yazıyor. Acaba neden?

Toprakla içiçe bir yaşam süren Köy Enstitülü çocuklar.

GERİCİLİĞİN KALIN KABUÇU

Türkiye kendini savaşın "kıyamet"inden korumuş ama beş yıl boyunca büyük bir orduyu silah altında tutmak zorunda kalmıştır. Köydeki üretici orduda tüketici olmuştur. Savaş biterken tarlaya dönüş eski düzene dönmüş mü olacaktır? Yoksa o köylü toprağa kavuşup çiftçi kimliği mi kazanacaktır? Tarım Bakanı Hatipoğlu, 17 Ocak 1945'te "Çiftçiye Toprak Dağıtılması ve Çiftçi Ocakları Kurulması" tasarısını getiriyor. Demokratik devrimin ikinci ayağı (cephesi).

Hakkıyla tarım yapmak üzere toprakta yeni mülkiyet getiriyor. Merkeze "Bağımsız Çiftçi"yi (Çiftçi Ocaklarını) yerleştiriyor. Ona 30'dan 500 dönüme kadar toprak veriyor. Ortakçı, yarıcı, maraba tarihe karışacak. Büyük topraklılar tarım yapmak istiyorlarsa 500'den 5000 dönüme kadar ekim yapabilirler. Ekmezlerse, o topraklar da kamulaştırılarak bağımsız çiftçiye verilecektir. Köyde aydınlanan çiftçi, toprakta Cumhuriyetin gerçek tarım ajanı olacaktır. İnönü ile Hatipoğlu'nun tarihe geçecek hamlesidir.

'SOVYET ÖZELLİĞİ'

Usulen, tasarı önce Muhtelit Encüme (Karma Komisyon) geldi. Çoğunluk tasarıya karşı idi. Hatipoğlu geniş hazırlığını, uyguluca için "ayrı bir teşkilat" kurulmasını açıkladı. "Yalçın hakikat şudur: Çiftçi dediğimiz insanlar topraksızdır. Toprakları yetmemektedir. Bu davayı halledelim arkadaşlar. Bu yurtdiçinde toprağı yetemeyen çiftçi ve topraksız çiftçi bulundukça her şey zarar görür. Kundaklanmış kanun işe yaramaz" dedi. Komisyon sözcüsü ise Adnan Kunderes'ti!

Uzatmayalım. Tasarı köy-toprak-tarım rejiminin fiili sahipleri için ürkütücüydü. Ortaçağdan gelen "statü"leri sona erecekti. İnandırıcı tezleri yoktu. Ancak, çoğunluk sağlayacak taktikleri ve "komünizm geliyor" yöntemleri vardı.

KARŞİDEVİRİM

Emin Sazak: "Rusya'da da aynen böyle olmuştur. Kolektif şirket diye başlamıştır, halk da mecbur olmuştur. Aynen tabikati budur." Recai Gürel: "Tasarının dışarıda akisleri bambaşkadır. Bilhassa ocağ meselesi... Diyorlar ki acaba hükümet sola mı kayıyor? Tüccarlar da acaba bizim elimizde mülkleri de taksim edecekler mi diye soruyor." Feridun Fikri Düşünel: "Nereye gidiliyor? Yalnız toprak mülkiyetine değil, mülkiyet prensibine ait niteliktedir." Adnan Menderes: "Çiftçiliği özel meslek saymaktaki maksat nedir? Yüksek komisyonunuz buna lüzum olmadığını ifade etmiştir. Toprak kiralamanın, ziraat amelesini tamamen ortadan kaldırmak, toprağı bizzat işletmek, toprağı kökünden kamulaştırmak Sovyet toprak rejiminin belirgin özellikleridir." Atif Bayındır: "Kullanımda sınırı kabul edersek, bütünü servet şekillerinde de kabul etmek lazımdır. O zaman bunun ismine başka bir şey derler." F. F. Düşünel: "Çiftçi diye bir sınıf vücuda getiriyoruz. Bizim hukuki bünaneyi uygun mudur? Uygun değildir. Memleketin gelecekteki yönetimine zararları olabilir mi? Olabilir. Çünkü memlekette bir sınıf bilincinin oluşması muhtaç olduğumuz siyasal dengeyi yarın bozabilir."

Ve Cumhuriyette de yaşasa, bir ortaçağ rejiminin toprak mülkiyeti sahibi için, en üstün değer in "Mülkiyet olduğunu anlayabilmemizi irticacı biçimde anlatırsa Emin Sazak: "Acaba bu adamları (büyük topraklılar) ortadan kaldırmak memleketin gelişmesi için faydalı mıdır? O adamlardır ki Millî Mücadele'nin ilk günlerinden beri Garp Cephesi Kumandanı 100 vagon oğul verin der, yetiştirir... Bakanımızın tasfiyeye layıkız dediği o ağaları yok mu, doğulu askerler, senin Millî Mücadele'ni benim gönderdiğim ekmele yaptı, diyor! Cumhuriyet en ileri menziline ulaşamadı. Bağimsiz 1945'te Mustafa Kemal'in "müstahsil köylü"sü doğamadan öldü. Köy öğretmeni çiftçi 1935'ten sonra yalnızdır. Ortaçağ toprak rejiminden güç alarak "yeni siyaset" için sahneye çıkarlar, "kılavuz"un güçsüzleştiğini iyi görmüşlerdir. İttifaklarının gücünü artık Enstitü'yü yıkıma getirecekleri. Deri kalmışların kalın kabuğu kırılmadı, biraz daha kalınlaştı. Demokratik devrimden kalan boşlukta karşıdevrim filizlenmeye başladı.

Dr. Engin Tonguç, kitabında, babasının yaşamı boyunca, İnönü aleyhinde konuşan olursa hemen susturduğunu yazıyor. Acaba neden?